

זוטרות

לכתובת ה"כנענית" משכם

בסקירתי המוקדמת על הכתובת ה"כנענית" העתיקה משכם ציינתי, כי הסימנים שמעברה החלק של האסטילה הם "מוורים ובלתי ברורים"¹. אבל לאחר עיון באורגיניל השמור בבית הנכות הממשלתי בירושלים נהברר לי, כי אלה הן שלש אותיות "כנעניות" ברורות למדי, וכך כתבתי במחקרי על תולדות הכתב העברי-הפיניקיי, שנתפרסם אשתקד². כמו כן הביא ידידי מר ש. ייבין בשמי את הסברה, שהסימן הראשון בהרות זו הקרוב לשפת השבר איננו אלא הסימן A³. סימן זה בא פעמים בכתובת החרותה במסגרת שבצר הכולט של האסטילה, והצעתי לקרוא אותו Π⁴. מכאן מסתבר, שגם חרות זו כתובה בשורה אפקית מימין לשמאל, כמו הכתובת רחמנ יר⁵ לאור התצלום, המתפרסם כאן בפעם הראשונה⁶, נוכל אולי לפענח גם את שני הסימנים הנראים ברורות משמאל לאות Π ולהציע פתרון קריאה של כל שלשת הסימנים. הסימן האמצעי איננו, כנראה, אלא צורה קדומה של האות ב"ת. כאן לפנינו תמונת בית המחולק לחדרים אחדים זה ליד זה בשורה אפקית אחת. האות Γ נכתבת בכתובות ה"כנעניות" והפרוטוסינאיות בצורת בית בן חדר אחד או בן שנים-שלושה חדרים⁷

(1) ידיעות ו', ע' 44.

(2) JPOS XVIII (1938), p. 286.

(3) ש. ייבין, תולדות הכתב העברי, ע' 95.

(4) JPOS XVIII, pp. 284 foll.

(5) בספרו הנ"ל הביע ייבין את הסברה, שיש לקרוא את כתובת שכם בטור זקוף מלמעלה למטה, ולא כאילו היתה כתובה בשורה אפקית, כדעתם של Böhl ושל המחבר. סברתו זו איננה מתקבלת על הדעת מטעמים, שהביא ייבין בספרו הנ"ל, עע' 95-96. מן הראוי עוד להעיר, שגם בכל הכתובות ה"כנעניות" מתקופת הברונזה המאוחרת, בכתובת ה"הירוגליפית" הגדולה מגבל (ייבין, שם, ע' 58) ובכתובת הפרוטוסינאית המובאית בספרו של ייבין (ע' 51) כיוון הכתב הוא מימין לשמאל. הכתובות על החרס מגזר ועל הפגיון מלכיש אינן מספקות לקביעת ההלכה, כי הכתובות הארכיאות כתובות בטורים זקופים בלבד. אין להטיל ספק בדבר, שהיו נוהגים לכתוב הן בטורים זקופים והן בשורות אפקיות ואף לפעמים בשתי הצורות יחד (ראה למשל Leibovitch, *Les inscriptions protosinaïtiques*, p. 82, fig. 35). כמו כן אין להביא כל ראייה מכיוון הקריאה אל מול פניהם של הסימנים, כי גם בכתובות הפרוטוסינאיות מוצאים אנו אותיות הכתובות הן עם כיוון פניהם והן אל מול פניהם של הסימנים הצירויים. השווה למשל את הכתובות שבעע' 77, 81 ו-86 עם אלה שבעע' 72, 74 ו-82 בספרו הנ"ל של לייבוויץ'. וראה גם לייבוויץ', שם, לוח IV. — ואגב, גם הכ"ף שבחרס גזר מופנית אל מול הקורא את הכתובת, בנגוד לריש שבכתובת על הפגיון מלכיש.

(6) על תצלום הכתובת שהוא מעשה ידיו של מר י. שווייג, ועל הרשיון לפרסמו מכיר המחבר תודה רבה למנהל מחלקת העתיקות של ממשלת ארץ-ישראל. ציור על-פי העתקת גבס

נתפרסם על-ידי Böhl, *ZDPV* 1938, Taf. 1—

(7) ראה: ייבין, ידיעות ה', ע' 7; Leibovitch, *ibid.*, pl. IV. והשווה גם הבי"ת בכתובת מגבל (ייבין, תולדות הכתב העברי, ע' 64, ציור י"ב), שהיא פרי התפתחות מאוחרת יותר (המאה ה"ד" — JPOS XVIII, p. 288) של בי"ת "כנענית" קדומה.

ציור א'.

החרותת בעברה החלק של האסטילה משכם.

ואילו הסימן שלנו נבדל משאר ציורי הב
רק בזה בלבד, שהוא רומז לבית בעל
שישה חדרים.

לסימן השלישי לא נמצאה דוגמה
בין הסימנים ה"כנעניים" והפרוטוסינאיים.
אבל יש מקום לסברה, שזוהי האות למ"ד,
שאחותה היא הלמ"ד האפקית בכתובת
הפגיון מלכיש ובחרס גור⁽⁸⁾ וכמו כן
בכתובות הפרוטוסינאיות⁽⁹⁾. יתכן גם לבאר
את הסימן כתמונת נחש, כלומר נו"ן,
אבל הצעה זו דחוקה יותר.

אם נקבל את הצעת הפיענוח הזה,
הרי כאן לפנינו כתובת "כנענית", שממנה
שרדו רק האותיות האחרונות: ׀, ב ו-ל.
אותיות אלה מצטרפות למלה אחת
׀בל, הניתנת להתפרש באופנים שונים⁽¹⁰⁾.
ונראה לי, כי יתכן לבאר את המלה
הזאת בדרך השערה כרמז על שחבלו און
לאחד מבעלי-שכם (או נשי-שכם), שהקדיש
(או הקדישה) את האסטילה לאל ירח,
בלווית כתובת של בקשת רחמים מהאל.

ב. מייזלר

(8) ייבין, שם, לוח ה', ציור 1 וע' 90, ציור י"ז. והשווה ביחוד הנו"ן שבכתובת
מגבל (ייבין, שם, ע' 64, ציור י"ג, ש' ג'). — מן הראוי לזכור כי כיוון הקריאה של כתובתנו
הוא אל מול פניהם של הסימנים.

(9) לייבוויץ', שם, לוח V, מס' XVII.

(10) ראה Gesenius - Buhl,¹⁷ S. 210, וכן Muss-Arnoldt, pp. 300 foll.

הערת ש. ייבין לרשימה זו נדחתה לחוברת ידיעות הבאה מחוסר מקום. — המערכת.

לקראת עונת החפירות הרביעית בבית שערים

ב-15 באפריל התחילה המשלחת הארכיאולוגית של החברה את עונת
החפירות הרביעית בבית-שערים. במשלחת משתתפים ה"ה ד"ר ב. מייזלר
(מנהל), פ. בר-אדון, המהנדס י. קפלן, והמהנדס מ. דוניבסקי. הפרופ' מ. שובה
עוסק בחקר הכתובות היווניות. עובדים כ-15 פועלים מבית זייד ומקבוצת
אלונים. הפועל הראשי הוא מ. יפה.

העובדה העיקרית נעשית בשטח העיר, סמוך לבית הכנסת שנחשף
בעונה הקודמת, וכן בגילוי מערכת הקברים מס' 11 שליד המאוסוליאום.
יש לקוות שהעונה תמשך לפחות שלשה חדשים.